

מעין החיים

פר' תולדות
תשפ"ד

גליון א'

במשנת כ"ק מרן רביה"ק
מצאנו ז"ע וצאצאיו

עין החיים

אמרי קודש מכ"ק אדמו"ר מסטראפקוב שליט"א

ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב עשו (כה, כו).

איתא במדרש שם (בראשית רבה סג, ט): ואחרי כן יצא אחיו, הגמון אחד שאל לחד מן אילין דבית סלוני, אמר לו מי תופס המלכות אחרינו, הביא נייר חלק ונטל קולמוס וכתב עליו ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב, אמרו ראו דברים ישנים מפי זקן חדש, להודיעך כמה צער נצטער אותו צדיק, עכ"ל. ובאמת יש גירסא בעקב עשו, אך לפנינו במדרש כתוב רק "בעקב". ובנוסח האושפיזין אין אומרים "ישראל" רק "יעקב". ולכאורה הרי אמר הכתוב (פרשת וישלח לב, טו) לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל. ועוד, וכי בגלל שאחז בעקב עשו צריך לקרוא שמו יעקב. הרי "ישראל" הוא אותיות "לי ראש". וכן בפיוט אמר ה" ליעקב שאומרים במוצאי שבת, מזכירים רק שם יעקב.

ויש לפרש מהו "להודיעך כמה צער נצטער אותו צדיק", שהצער של חבלי לידה הוא צער גדול, עד שאשה קופצת ונשבעת וכו' (נדה לא, ב), ורבקה אמרה למה זה אנכי (פה, כב). אבל אחר שכבר נולד הילד למזל טוב, היא שמחה. אך כאשר צריכה ללדת תאומים, אזי אחר שילדה ילד אחד עדיין אין היולדת רגועה, כי היא יודעת ששוב יהיה לה צער.

לכן אחז יעקב אבינו בעקב, בטרם אצרך בבטן ידעתך (ירמיה א, ה), שלא היה יכול לראות בצער אמו, שתסבול שוב בגללו, ונאחז בעקב כדי שיצאו שני הילדים בבת אחת, כדי להציל את אמו מצער נוסף. ולכן כתב המדרש "בעקב", כדי לציין רעיון זה. ולכן נקרא יעקב עד היום הזה, שזה מעורר את החסדים של יעקב אבינו.

וזהו "להודיעך כמה צער נצטער אותו צדיק" עוד במעי אמו, שנצטער בצער אמו. ולכן נקט המדרש "בעקב" ולא כתב "בעקב עשו", כי כאן אין נפקא מינה שהיה עקב עשו דווקא. ואכן בהמשך לומד המדרש מכאן שיהיה ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו, אך כעת מדייק המדרש מתיבת "עקב".

ולדברים אלו אין ראיה ברורה, לכן רשם זאת על נייה, כי מלבא לפומא לא גליא (תיקוני זוהר ג, ב), שאי אפשר לגלות זאת, לכן כתב, כלשון המדרש: ונטל קולמוס וכתב עליו ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב. שלא אמר את כל הדרשות, רק נתן לו סימן שבתית "בעקב" יוכל למצוא תשובה מה יהיה אחר כך. כי החסד ינצח את הגוים הרשעים הארורים האכזרים. ואצל משה רבינו מצינו שהשי"ת בחר בו בגלל מידת החסד והרחמנות, שראה גדי ואמר לו שלא ידע שהוא צמא, ולקח אותו בידי. אמר הקב"ה, כיון שאתה מרחם כל כך על גדי, אתה תהיה הרעיא מהימנא (שמות רבה ב, ב).

ולכן נסמכו יעקב ומשה בסדר האושפיזין, שלשניהם יש אותה תכונה. וזהו תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב (פרשת וזאת הברכה לג, ד), שהוא לקח מיעקב את המידה להבין את צער השני, ואין אפשר להקל זאת.

ילקוט דברי חיים

מלוקט מפי ספרים וסופרים

ויעקב נתן לעשו לחם וזבד ערשים ויאכל וישת ויקם וילך וגו' (כו, לד).

הנה מנהגן של ישראל זה שנות דור ודור, שכאשר מלמדי התינוקות לומדים עם התלמידים את הפסוק הזה, מפרשים את הפסוק עברי עם טייטש, ומוסיפים לפרש ולומר 'ויאכל וישת' אן א ברכה, 'ויקם' אן צו בענטשן, 'וילך' אן צו קישן די מזוזה.

ומרגלא בפומיה של כ"ק אדמו"ר [אדמו"ר מגארליץ] זצ"ל לספר, שכאשר היה זקינו **כ"ק מרן אא"ז מצאנו ז"ע** בעונת הפעוטות, למד אתו המלמד את הפסוק ואמר לו כנ"ל, לאחר מכן אמר כ"ק אא"ז ז"ע, שחישב בבבלי וירושלמי, ספרא וספרי, תוספתא ומדרשים, ולא מצא דבר זה מפורש בשום מקום, ואם כן מה פשר אמירת דבר זה, אלא הביאור הוא, אז וואס מ'קען ארויף לייגן אויף א רשע, לייגט מען ארויף.

(צוף דבש, חלק ב, פרשת חיי שרה)

ויהי כאשר יצחק אל יעקב גשה נא ואמשך בני האתה זה בני עשו אם לא, ויגש יעקב אל יצחק אביו וימשהו ויאמר הקל קול יעקב והידים ידי עשו וכו' (כא, כב).

פעם אחת הרחיב **רבינו הק'** הדיבור להתרחק שלא ילכו ישראל מלבושים כחקות הגוים, וזאת היה בשבת קודש פרשת תולדות, ופתח רבינו הק' ודיקדוק בפסוקי הברכות, א', למה רצה יצחק לברך את עשו דווקא. גם מה שאמר גשה נא ואמישך אתה זה בני עשו, מה כל החרדה הזאת, ומה היה אם הוא יעקב. ג' אומרו והידים ידי עשו, דמה תירץ הוא זה, הרי על כל פנים הקול קול יעקב.

ואמר רבינו הק' זצ"ל, שבאמת ידע יצחק שיעקב הוא צדיק גמור וממוצע בינו לבין אברהם אבינו ע"ה, ורצה להכניס את בנו עשו גם כן להקדושה,

והכין או את עצמו בעבודה גדולה כראוי עבור עשו לקרבו אל הקדושה, וכשבא עם המטעמים אז ראה יצחק כי כבר הוא בהקדושה והעבודה הולכת לו בניקל מאד, ולא ידע מה זה אולי באמת הוא גם כן צדיק, לזה אמר אליו גשה נא ואמישך אתה זה בני עשו, וכשראהו שמלובש בבגדי עשו, אמר הקול קול יעקב והידים ידי עשו, ר"ל אף שהקול הוא קולו של יעקב, עם כל זה כיון שהלבוש הוא לבושו של עשו, וזה ידים ידי עשו, לזה צריך אני עבודה גדולה לקרבו אל הקדושה. (דרכי חיים, חלק ב)

בא אחיך במרמה

ויקח ברכתך (כו, לד).

אמר אא"ז, שיש לנו נסים גדולים במה שסבר יצחק אבינו ע"ה בשעה שבירך את יעקב שהוא עשו, כי לולי זאת לא היה מקום שיחולו עלינו הברכות ח"ו, כי בעוונותינו הרבים אין אנחנו בבחינת יעקב, אבל היות שכוננת יצחק אבינו ע"ה היה על עשו, לכן בוודאי ארוים אנחנו שיחול עלינו הברכות כי על כל פנים אין אנחנו גרועים מעשו.

(חמדה גנוזה, חלק א, עמוד ח)

והיה כאשר תריד ופרקת עלו

מעל צוארך (כו, טו).

אחד הגיע אל הרה"ק **רבי חיים מצאנו ז"ע**, ובפיו הרבה טענות ורכילות על חבירו, הוכיחו הרבי על כך שמדבר סרה על אדם מיישראל. הצטדק האיש וענה: אדם רשע כזה מצוה לקברו, ענהו הרבי מצאנו: לבני ישראל ניתנו תרי"ג מצוות ואתה בא להוסיף עוד מצוה, ויהיה להם תרי"ד מצוות, על כגון זה נאמר 'והיה כאשר תריד' אם תוסיף מצוה יהיה תרי"ד, ויתקיים חלילה 'ופרקת עלו מעל צוארך', כי על ידי הוספת כגון אלו, עשו הרשע מקבל כוחות לשלוט על בני ישראל (אוצר חיים)

באר החיים

מבארם של צדיקי בית צאנו ז"ע

ואלה תולדת יצחק בן אברהם (כה, יט).

וברש"י ואלה תולדת יצחק, יעקב ועשו האמורים בפרשה, ובעזרת השי"ת שיש לרמוז, שרש"י בא לתרץ למה כתוב תולדת מלא וחסר, היינו מלא ו' ראשונה וחסר ו' אחרונה, לזה אמר מפני שקאי על יעקב ועשו האמורים בפרשה, היינו שיעקב שהיה הראשון היה צדיק, ועשו שנולד אח"כ היה רשע, וכמו שכתבו בסה"ק.

(אריה שאג)

ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו (כה, כא).

פירש"י רש"י ז"ל ואומר אני כל לשון עתר לשון הפצרה וריבוי הוא, ומביא שלוש ראיות שהוא לשון ריבוי, וממילא לא נזכר בקרא שום לשון של תפילה, וצריכים לחקור למה. ונראה לי על פי מה שכתוב בצוואת הריב"ש, שאם הצדיק רואה חס ושלום גזירה על האדם, והיות שרואה שיש עליו קטרוג, ואם יתפלל עליו בקול ישמע המקטרג וחס ושלום יבלבל את התפילה, אז העצה לזה להתפלל רק במחשבה, כי הקב"ה יודע מחשבות ופנימיות רצון הצדיק, ותיכף כשעולה הדבר על רצון הצדיק מקויים בו רצון יראיו יעשה (תהלים קמה, יט) וממשיך את הישועה עיין שם. וזה יש לומר כאן, שהיתה צריכה לרדת נשמה קדושה של יעקב אבינו ע"ה, והיה חשש גדול שלא יקלקל הסטרא אחרא חס ושלום, כי הלא זה היה יסוד כלל ישראל, לכן הסתיר יצחק את תפילתו, ולכן גם התורה הקדושה מעלימה תיבת תפילה, כיון שהיה צריך לומר ויעתר יצחק תפילה' לה'.

ובדרך זה אפשר לתרץ למה לא כתיב לנוכח רבקה אשתו, ובסוף הפסוק כתיב ותהר רבקה אשתו, אלא לפי הנ"ל ניחא דקודם שנתעברה היה פחד מן המקטרגים, לכן לא הזכיר שמה, כדי שלא ירגישו המקטרגים, ולא יבלבלו את התפילה חס ושלום, אבל לאחר שכבר נתעברה שוב לא היה פחד, אז מוזכר ותהר רבקה אשתו.

(דברי יחזקאל שרגא, תליתאה)

אם כן למה זה אנכי ותלך לדרש את ה' (כה, כב).

פירש"י שיגיד לה מה תהא בסופה, עפ"י הקדמה בסה"ק דברי חיים, שחיבר הגה"ק זצ"ל"ה שלשון 'זה אנכי רומזים על תיקון השלם של מתן תורה ועולם הבא, והנה במותן תורה אמרו ישראל נעשה ונשמע, שבמדרגה שהיו בה באותה שעה הקדימו נעשה לנשמע, ר"ל שעשו רצונו של מקום בלי קושיות וחקירות, רק טעם לב ולא שאלו מה היא בסוף, כי אי אפשר לקחת את התורה"ק רק במידת בטחון, אמנם כשרבקה הרגישה שעשו במע"י חששה מאד אם כן שוולד שלה הוא במדות גרועות כעשו, איך יהי אפשר לו להגיע למדרגת תיקון השלם להיות ראוי לקבלת התורה, הרמזיים בתיבות זה אנכי, לכן הלכה לדרוש את ד' מה יהי בסופה היינו בתכליתה, דעיקר התכלית הוא קבלת התורה"ק ועה"ב כנ"ל.

(דברי מנחם)

ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחות בעקב עשו (כה, כז).

במד"ר פרשה ס"ג, הגמון אחד שאל לחד מן איל דבית סילוני, אמר לו מי תופס המלכות אחרינו, הביא נייר חלק ונטל קולמוס, וכתב לו ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחות בעקב, וקשה למה כתב לו על הנייר, ולא הראה לו בספר, וגם למה לא סיים לו בעקב עשו.

ואפ"ל דהנה בספר נועם אלימלך כתב, דנרמז בפסוק זה הגם שלפעמים מתגברים האומות ח"ו, ורוצים להרע לישראל ח"ו, ונראה כמעט שהדבר מוכן ח"ו לבא, ולא כן היא, שאחר הגעת סוף הדבר ח"ו שיוגמה, אזי יצא כח הצדיק, ואוחז בסוף הדבר שלא יבא כלל, וזהו וידו דהיינו כחו אוחות בעקב, דהיינו בסוף וכו', וא"כ יש לפרש דכך היתה כוונת ההגמון בשאלתו מי תופס המלכות אחרינו, היינו אם הם גוזרים גזירה ח"ו על ישראל, מי הוא זה אשר יוכל לבוא אחרינו לתפסה ולעכבה שלא נתקיים, ויען ששאלת ההגמון היתה על כל הרוצה להרע לישראל, לא על עשו דווקא, לזה כתב לו על הנייר וידו אוחות בעקב, לרמוז לו כדברי הנועם אלמלך, ומה"ט לא הראה לו בספר, כי לא רצה שיראה סיום הקרא עשו, כדי שיהיה נשמע מתשובתו שגם כל האומות כשרוצים להרע לישראל ח"ו, אין הדבר נגמה, כי כח הצדיק יבא בסוף ומעכבם.

(דברי שמחה, ציעשנוב)

ויעקב איש תם יושב אהלים (כה, כז).

פרש"י תם - כלבו כן פיו, מי שאינו חריף לרמאות קרוי תם. לכאורה קשה לפירושו, הלא יעקב היה חריף לרמאות את הרשעים, כדמצינו שרימה לעשו בבכורה ובברכות, ובגי לבן, וי"ל דאיש נקרא מי שהוא מושל על דבר, כמו איש מלחמה, וכן יעקב נקרא איש תם, שהיה מושל על התמימות להשתמש בו בעתו, והשתמש תמיד בתמימות, כלבו כן פיו, אך כשהוכרח השתמש ברמאות, כדכתיב (תהלים יח, כז) עם נבר תתברר ועם עקש תתפתל, וז"ש רש"י מי שאינו חריף לרמאות קרוי תם לבד, אבל יעקב היה נקרא איש תם.

(דברי יחזקאל)

ויגדל האיש וילך הלך וגדל עד כי גדל מאד (כו, יג).

במסורה ג' פעמים כי גדל, בפרשתו ויגדל האיש וילך הלך וגדל עד כי גדל מאד, ואידך (שם לח, יד) כי גדל שלה, ואידך (איוב ב, יג) כי גדל הכאב מאד, דהנה כאשר נתבונן באמת בעומק שפלותנו בגלות המר הלוה, איך הושלכנו וגלינו מעל שולחן אבינו, ומפני חטאינו גלינו מארצנו, ואין אנחנו יכולים לעלות וליראות את פני ה', ומאז ועד עתה אנו הולכים ודלים, אין לך יום שאין קללתו מרובה משל חברו, הרי יגדל הכאב עם למאד, כל ראש לחלי וכל לבב דוי, ופלגי מים ירדו עינינו נוכח המצב השפל, ובפרט אחר אריכות הגלות, שכבר פנה יום עבר קציר כלה קיץ ואנחנו לא נושענו, וכבר עברו ימים וחדשים ושנים ואין קול ואין עונה, אותותינו לא ראינו, ואין אתנו יודע עד מה.

וזה דבר המסורה, דכיון אשר כי גדל הכאב עד למאד, ומן השמים יודעים שבני ישראל לא יוכלו לשאת ולסבול את כאב וצער הגלות, אזי מצד מדת הרחמים, ובכדי שלא ירגישו כל כך את קושי השעבוד, נתנו להם עשירות והבלי העולם, שיהיו הלך וגדול עד כי גדל מאד, שעי"ז כי גדל שלה, היינו שישכחו צרותיהם ואת עוצם הסבל והעינוי.

(שפע חיים)

ויאמר אליהם יצחק מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אותי ותשלחוני מאתכם, ויאמרו ראה ראינו כי היה ה' עמך ונאמר תהי נא אלה בינותינו בינינו ובינך ונכרתה ברית עמך, אם תעשה עמנו רעה כאשר לא נגענוך וכאשר עשינו עמך רק טוב ונשלחך בשלום אתה עתה ברוך ה' (כו, כז-כט).

וקשה מדוע אמרו אתה עתה ברוך ד', אחר שכרתו ברית יותר מקודם כריתת הברית, ונ"ל לפרש בהקדמה מספר אהבת שלום מכ"ק אא"ז א"א מקאסוב זי"ע, בפרשת לך על הפסוק ואברכה מברכיה, וזה לשונו י"ל ע"ד המתפלל על חבירו, הוא נענה תחילה, כי האדם המתפלל על חבירו, נעשה צינור ההשפעה להשפיע על חבירו, שע"י הולכת השפע, ובע"כ הוא נענה תחילה, כיון שע"י הוא עובר ההשפעה, ובוזה יובן המברך מתברך, פירוש, כי המברך נעשה צינור ההשפעה כנ"ל, ע"כ הוא מתברך, וזה ואברכה מברכיה, כי ברכה הוא לשון בריכה, היינו צינור ההשפעות טובות וד"ל. והנה זה דוקא אם המברך והמתברך אוהבין זה את זה, ויש להם אחדות אמיתי ובשלמות, אזי הן מעוררין הצנור עליון שיוכל להשפיע דבר הצדיק שהוא השביל, ע"ד העולם ניזון בשביל חנינא, וע"ד יוסף המשביר לכל עם הארץ עד כאן לשונו.

נשמע מכאן, שאי אפשר להתפלל על חבירו, רק אם יש אהבה ביניהם, ונבין על נכון תרגום יונתן בן עוזיאל על הפסוק מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אותי, וזה לשונו ואמר להון יצחק מה דין אתיתון לותי דאצלי עליכון ואתון סניתון יתי ותרכתוני מלותכון עכ"ל, וקשה להבין התרגום הזה, איך נשמע שבאו אליו שיתפלל בעדם, רק מן התשובה שאמר להם יצחק נשמע זאת, כי כן אמר להם, אין באפשרי להתפלל בעדכם, כי להתפלל בעד חבירו אפשר רק אם יש אהבה ביניהם, ולא אם יש ח"ו שנאה ביניהם, ואתם שנאתם אותי ותשלחוני מאתכם, ואפילו אם אין בכם השנאה, אבל גם אהבה אין בינו, על זה אמרו לו שברצונם לכוות עמו ברית, ואחר כריתת הברית יהי שלום ואהבה ביניהם, אמרו לו אתה עתה ברוך ד', אם כבר נעשה שלום ויש אהבה בינינו, באפשרך להתפלל בעדנו, ונכון הלשון עתה ברוך ד', ודו"ק.

(אהל קדושים, להגה"צ מוהר"א קאנער זצ"ל מטשעחויב-שינאווא)

ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשו בכורך (כו, יט).

דברי רש"י ז"ל ידועים, ואפשר לומר עוד, עפ"י מה שאיתא בספרן של צדיקים, עה"פ אנכי עומד בין ד' וביניכם, כי מי שמחזיק עצמו ליש בחינת אנכי, בזה עושה מסך המבדיל בינו לבין ד', כאמרם ז"ל אין אני והוא יכולים לדור וכו', וז"ש יעקב אנכי היינו בחינת אנכיות וישות, זה רק עשו בכורך, לא כן בנך יעקב אשר ידו אוחות בעקב עונה יראת ה', ואינו מחזיק עצמו ליש.

(קדושת ציון)

קרויים חיים

על הצדיקים ועל החסידים

הגה"צ רבי יואל צבי ראטה זצ"ל

אבד"ק חוסט, ובעל 'בית היוצר' / י"א כסלו תרנ"ג

נולד בשנת תקע"ט, בעיר קומאדי, לאביו מו"ה שמעון ז"ל, ולאמו מרת ציפערל ע"ה, אביו ר' שמעון היה איש תמים וישר דרך, שלפונסתו עסק במסחר, אבל יחד עם זאת היה נוהג בפרישות יתירה, הוא אף נהג לערוך 'תיקון חצות' בכל לילה, אמו היתה מגוע מחצבת קודש הגאון רבי חיים הכהן ראפאפורט זצ"ל אבד"ק לעמבערג, והגאון בעל 'שארית יוסף' מקראקא זצ"ל, הוא היה בן יחיד להוריו ומשכך אף היה מחמד לבם ובבת עינם.

ואנשי מעשה התקצבו סביבו, ובמיוחד הגה"ק רבי שמואל פרענקל זצ"ל אבד"ק דאראג, אשר יחדיו השתעשעו זה לקבל זה בתורה ועבודת ה'.

לאחר כשלושים וששה שנות רבנות ב'אויפאלוי' עבר ביום ר"ח תמוז שנת תרמ"ב לכהן ברבנות ברעונא, וכעבור שנתיים בשנת תרמ"ד התקבל ה'בית היוצר' לעלות על גפי מרומי קרת, ולכהן ברבנות העיר הגדולה לאלקים 'חוסט', למלאות את מקומו של הגה"ק רבי עמרם בלום זצ"ל בעל 'בית שערים', שנסתלק לעולמו בשנת תרמ"ב, שם אף עמד בראשות ישיבה גדולה והעמיד תלמידים הרבה.

פרק מיוחד בחייו הינה התקשרותו המופלאה אל כ"ק מרן רביה"ק מצאנו זי"ע, כאשר היה מרבה לנסוע להסתופף בצל הקודש, והיה קונה אוצרות חיים בדרכי התורה והעבודה, ואילו רביה"ק היה מראה לו אותות אהבה וקירבה יתירה, כפי שמעיד הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט זי"ע הי"ד, בהסכמתו לספרו דרשות בית היוצר, וז"ל: כ"ק אאמו"ר רבן של ישראל זצוקלה"ה אהבו מאד, וקרב אותו ביתרת הכבוד.

על אותן 'תורת הכבוד' מספר נכדו הגה"צ רבי שמואל יעקב ראטה זצ"ל אבד"ק וידיטסקא, בהקדמתו לספר 'דרשות בית היוצר' וזה לשונו: סיפר לי דודי הצדיק ר' ישעי' האדמו"ר מקרעסטיר ז"ל, אשר פעם אחת היה בסאנא, בעת שהיה שם זקיני בעהמ"ח ז"ל, ונקרא זקיני ז"ל לאכול סעודת הלילה בקערה אחת עם מרץ מסאנו זצוקלה"ה, והדלת היה סגור אחריהם כמה שעות, ואחר הסעודה כשבא כ"ק זקיני ז"ל החוצה, טפלו אליו החסידים ואנשי מעשה שהיו שם בעת ההוא, ובקשו ממנו למסור להם מה שלמד מרבה הק' בעל דברי חיים, והשיב להם בענווה כדרכו בקודש וז"ל, למדתי ממנו גודל קדושתו דרבינו הקדוש, שיכול לאכול עם עבריין בקערה אחת, ואינו מזיק לו כלל.

עוד מספר שם הגה"צ הנ"ל: סיפר לי אחי הרב הגאון החסיד מוה"ר משה שמעון ראטה שליט"א, האבד"ק דירוע והגליל יצ"ו, ששמע מהגאון רבי מוס"ה מוה"ר אברהם יושיע פריינד זצ"ל אבד"ק אונטערדאם ונאסיד יצ"ו, אשר פעם אחת זכה לעמוד אחורי מרן הקדוש מסאנא ז"ל כשאכל עם קדוש זקיני בעהמ"ח ז"ל בקערה אחת, ואח"כ נתן לו מרן שיריים, והיה רותח למאד, כי מאכלם היה קאשע שמחזיק חומו זמן רב, ולא היה יכול להשיט עצות בנפשו, לפלטו לא רצה ששמח שזכה לקבל שיריים מיד קדשו וקדושת

עוד משחר טל ילדותו היה ניכר כי עדין לגאון וגדול בישראל, והיה ניחן בפקחות יתירה, בהיותו כבן שש שנים חלה ונפל למשכב, עד שהרופאים כבר אמרו נואש וחוליו הלך וגבר מיום ליום, בראותה כי כן הלכה אמו הצדקנית ע"ה לבית הכנסת ושפכה את צקון לחשה, ובתוך הדברים אמרה שבאם כבר יצאה הגזירה מן השמים על בנה ח"ו, וכבר אין לו ימים לחיות עוד, אזי היא מקבלת על עצמה את הגזירה, והיא מעבירה את סך שנותיה עבור בנה, כדי שהוא יתרפא ויחיה, והיא תסתלק מן העולם תחתיו, ואכן נשמע קולה בשמים, כי לאחר שחזרה לביתה, נתרפא בנה וקם מחוליו, ואילו היא נפלה למשכב ונסתלקה מן העולם.

למרות השבר הגדול התחזק הילד הצעיר והמשיך להתעלות במעלות התורה והיראה, ובהיותו כבן תריסר שנים התקבל ללמוד בישיבתו של הגה"ק מהר"ם א"ש זצ"ל באונגוואה, ואע"פ שהיה צעיר לימים התחבב אצל רבו הגדול, אשר עמד על גודל למדנותו ועיונו, ויחד עם זאת עוצם יראתו וחסידותו, מסופר, שרבו היה נהנה לעמוד מאחורי הדלת, ולהאזין בקול תלמידו בעת אמירתו פסוקי שיר השירים בפניא דמעלי שבתא בדחילו ורחימו. למעלה משבע שנים ישב בצל רבו, עד שקיבל ממנו כתב סמיכא והורומנא, יורה יורה ידן ידן לשבת על כס ההוראה בקרב ישראל.

בהגיעו לפרק האיש מקדש, נשא את הרבנית מרת הענטשא ע"ה, בת הגה"צ המקובל רבי יעקב גאטליעב זצ"ל, אבד"ק באיאם, היא נודעה בצדקותה הגדולה, והספר הקדוש 'מנורת המאור' היה גיגל על לשונה, היתה מרבה לדקדק בקיום המצוות, ובחג הסוכות אף היה לה סוכה בפני עצמה.

לאחר נישואיו היה סמוך של שלחן חותנו, ושם השלים עצמו בבקנייני התורה והיראה, והוסיף שקידה על שקידתו, באותו זמן אף התחיל לנסוע אל צדיקי הדור ולהסתופף בצילם, כאשר בין כך היה נוסע אל הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע, הרה"ק בעל ישמח משה זי"ע, הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זי"ע.

עוד בהיותו אב בחכמה ורך בשנים, כבר הלך שמעו בכל המדינות, וכתר הרבנות ניתן על ראשו, כאשר נתקבל לכהן פאר ברבנות העיר 'פאלדעש', שם כיהן את כהונתו משך מספר שנים, לאחר מכן בשנת תר"ט, התקבל לאבד"ק אויפאלוי, על פי עצתו והוראתו של רביה"ק מצאנו זי"ע, שם היתה ביתו בית ועד לחכמים, וחסידים

שיריים, על כן בלע אותו ונכווה פיו, עד שלא היה יכול לאכול כמה שבועות על ידי זה, ואמר שאין שום שכל אנושי משיג האיך היה המה יכל לאכול מאכל חם כזה, כי הוא קיבל השיריים מאוחר בזמן, משעת אכילתם.

בספר 'דברי נפתלי' (חלק ג, עמוד קא) מספר כ"ק אדמו"ר מטשאקאווא זצ"ל, ששמע מהרה"ק רבי אברהם יצחק קאהן זצ"ל, ששמע בעצמו מהרה"ק מסאטמאר זי"ע, שפעם אחת בעת שהסתופף ה'בית היוצר' בצאנו בחודש אלול, לאחר גמר אמירת הסליחות אמר לפני רביה"ק, שהרבי התפלל טוב ויפה, חוץ מדבר אחד שאמר אשר באמת הוא אינו נכון, כי בתפילתו אמר 'ומפגיע אין בעדינו', ואילו אנו יש לנו מפגיע, הלא הוא רבינו שמפגיע ומתפלל ומעטיר בעדנו לרחמים ולרצון, רביה"ק שמע ולא ענה כלום, והנוכחים הבינו שהסכים לזה, כי מדשתו רבנן שמע מינה דאדריי אודי ליה.

פעם אחת אף התבטא 'בית היוצר' ואמר: "בכל עת שאני מזכיר לעצמי את ה'שמונה עשרה' של מוסף שבת, ששמעתי מפי הגה"ק מצאנו, אחוזותי רעדה, ואני נבהל בראותי להיכן יכול להגיע ילוד אשה" (מקור חיים אות קז).

התקשרותו האיתנה המשיכה ביתר שאת אף לאחר הסתלקות רביה"ק לגנוי מרומים, כאשר היה נוסע להשתטח על קברו ביומא דהילולא רבא, ואע"פ שהיה זה סמוך ונראה לחג הפסח, לא חש על טירחתו והיה יוצא לדרכו, מלבד זאת היה נוסע מפעם לפעם גם באמצע ימות השנה, כאשר היה צריך להיפקד בכל מיני עניני ישועות, היה עולה ובא, ומתפלל על ציונו של רביה"ק להוושע בדבר ישועה ורחמים.

בסוף ימיו חלה ונפל למשכב, אבל כל זאת לא מנע מאתו להגות בתורת ה' עד יומו האחרון ממש, ביום ד' י"א כסלו שנת תרל"ג, קם בבוקר ואמר לתלמידיו, שהיום הוא חג השבועות, והוא מבקש לטבול במקוה וללבוש בגדי שבת לכבוד היום ולכבוד הרגל, לשווא ניסו תלמידיו לדבר אל לבו כי לא כן הוא, ויצאה נשמתו בטהרה, מסופר שלפני פטירתו אמר: "איני מבקש יותר שעשועים בעולם הבא, מכפי שהיה לי עונג רוחני אצל רבי הקדוש מצאנו".

שמעתי מפ"ק אא"ז מו"ר בעהמ"ח בית היוצר זצוק"ל, שסיפר שפעם אחת כשהיה בצנו אצל הגה"ק דברי חיים זי"ע, בליל שב"ק אחר רקידת רגנו צדיקים עם החסידים כמנהגו, כשסיימו את הפסוק יהי חסדך ד' עלינו כאשר יחלנו לך, אמר שבלשון פויליש נקראת פאהרן 'יעחאל', על כן יהי חסדך ד' עלינו כאשר 'יעחלנו' לך, ווי גלאך מעט מער געפאהרן צי דיה, ושיחת חולין של ת"ח גם כן צריכין לימוד.

(נור שיה, עמוד רכב)

מפה קדוש אדמו"ר (בע"ה בית היוצר) זצוק"ל, שמעתי שאמר בשם הה"ק מצאנו, שאמר עוד בשם קדמון אחד, טעם על שחותמו של הקב"ה אמת, שהשי"ת בחר לו חתימה שאי אפשר לזייפו, שאם הוא מזייף, הרי היא שקר ולא אמת, והבן כי נכון הוא.

(דברי שיה, לראש השנה)

תורת חיים

עיונים וביאורים במשנתו של כ"ק מרן רביה"ק מצאנז זי"ע

בשו"ת 'דברי חיים' (ח"א. אור"ח סימן ד) דן רבינו האם מותר להמעיט מחלל בית הכנסת, על ידי עיבוי הכתלים, וזאת על מנת שיוכלו השלמים את בניית הכיפה על גבי גג בית הכנסת. ובדבריו הביא רבינו פלוגתת הראשונים האש יש קדושה בבית הכנסת, דדעת הרמב"ן (מגילה כ"ה ע"ב. ד"ה לפי מה) שאין שום קדושה בבית הכנסת, וכל האיסור למוכרו הוא רק משום ביזוי מצוה בשעת מצותם. לעומת זאת דעת הר"ן שיש בבית הכנסת קדושה מדרבנן, כי רבנן הטילו עליה קדושה.

ועל זה כתב רבינו, שלפי דעת הרמב"ן שכל האיסור הוא רק משום ביזוי מצוה, אם כן: "ודאי מותר להכניס בתוך חלל בית הכנסת לצורכו וחיווק בית הכנסת, ולא שייך כלל ביזוי מצוה, וכמו שרשאי להטות נר חנוכה בשעה שהוא דולק, הגם שמבער אז השמן והפתילה, ומכחיש קצת מהשמן שלא לצורך, דלא אפשר בעת התיקון שלא יחסר קצת מהשמן או מפתילה, וכן בכל המצוות שדורסין על הסוכה בשעת מצותה לתקן הנסכים המכוסים, וזה פשוט לכל בר דעת שכל שעושה לצורך המצוה לא בדרך ביזון כמו כיסוי ברגל, ורק לתקן לעשותה בהידור ויופי, בודאי לא הוי ביזוי

מצוה במה שמקצר החלל, כדי לחזק הבנין ולהדרו, עכ"ל"ק. הנה מבואר מדברי רבינו שמאחר ומה שממעטים את חלל בית הכנסת, הוא לצורך המצוה וחיווקו, לכן אין בזה בזיון מצוה, ומשמע דלולא סברא זו היה צד לאסור להמעיט את חלל בית הכנסת, משום ביזוי מצוה.

וקשה, הלא איתא בגמרא (מגילה כ"ח ע"ב) האי תיבותא דאירפט, מיעבדה תיבה זוטרת שרי, ופירש"י שארון שנתקלקל ונפרד מחבורו, מותר לעשות תיבה קטנה מן הגדולה הראשונה, וכן פסק המחבר בשו"ע (אור"ח סימן קנה. סעיף ו) אין עושים מתיבה כסא לספר תורה, אבל מותר לעשות מתיבה גדולה קטנה, וכן מותר לעשות מכסא גדול כסא קטן וכו', וכן מותר לעשות מוילון גדול וילון קטן וכו'. הרי שאין שום ביזוי מצוה במה שממעטים את הגדול ומקטינים אותו, ובפרט שמבואר במג"א שקדושת התיבה גדולה מקדושת בית הכנסת.

ומאחר שכן, אם לענין תיבה מצאנו שמוותר לעשות תיבה קטנה מתיבה גדולה, אם כן בודאי שגם לענין בית הכנסת הדין כן, ומדוע הוצרך רבינו לסברא שהמיעוט נעשה לצורך חיווק ותיקון המצוה, הלא גם בלא הכי אין איסור של ביזוי מצוה, וצ"ע.

דרכי חיים

בירורי וליקוטי הליכות • עובדות • דברי הימים

בספר 'חמדה גנוזה' (חלק א, עמוד מז) מסופר:

הרב מקראקא רבי שמעון סופר ז"ל, היה מפאר מאוד לפני אחיו הגאון הכתב סופר ז"ל, את כ"ק אא"ז מצאנז ז"ל, וכשהיה אא"ז בבאדין, נסע אליו הכתב סופר ודיבר עמו בתורה כמה שעות, ובאמצע בא לאא"ז ז"ל הה"ק רבי מענדל מוויזניצא ז"ל, והפסיק אא"ז לדבר עם הכתב סופר והתחיל לדבר עם ר' מענדל, והיה להכתב סופר תרעומות עליו.

כשנפגש אחר כך עם אחיו הנ"ל, התנצל את עצמו לפניו על זה, באשר הוא כל כך מפאר את כ"ק אא"ז מצאנז, ולסוף כאשר בא ר' מענדל מוויזניצא לא השגיח עליו כלל, רק פנה לשוחח עם רבי מענדל. והתרעם הרב מקראקא על המעשה הלז לפני חסידי צאנז, וכאשר באו לצאנז סיפרו לאא"ז דבר הנ"ל.

והשיב אא"ז, מה החידוש אצלם, הלא לכאורה קשה למה לא בחר הקב"ה לבנות בית המקדש על הר סיני ששם ניתנה התורה לישראל, ובחר בהר המוריה, אך נראה מזה, שמסירות נפש הוא גדול מתורה, ומחמת שעל הר המוריה היה ליצחק אבינו מסירות נפש בהעקידה, על כן נבנה שם בית המקדש, וכמו כן האיש שיש לו מסירות נפש בעד הקב"ה, הוא יותר חשוב מגאון גדול.

לעומת זאת בספר 'עשר אורות' (מערכת ח, אות ח) מסופר:

בבא הגה"ק מצאנז בחזרה מנסיעתו לקבל פני הרה"ק מרוזין בסאדיגורא, שאל אותו גאון אחד, למה נסע להרב, ומה ראה ממנו, הלא הוא גאון ואין צריך להרב מריזין, והשיב הה"ק מצאנז הנה תמצית הארץ הוא השני דברים סגוליים הנמצאים עליה, והם הר סיני אשר עליו ניתנה התורה, והר המוריה מרום מראשון מקום מקדשינו, ובאמת קשה, למה זה נבנה המקדש על הר המוריה, ולא על הר סיני שניתנה עליו התורה, רק כי המקום אשר בן ישראל פשט צווארו עבור ה', הוא יקר בעיני ה' יותר מהמקום שניתנה עליו התורה, והר המוריה נעקד עליו יצחק אבינו ע"ה, ופשט צווארו לה', וסיים בזה"ל: ויאמין לי כי מן הרב מריזין, הנה בכל עת ורגע ראיתי ממנו שפשט את צווארו עבור ה', עכ"ל.

האם היו אלו שני מקרים נפרדים, אשר בשניהם חזר כ"ק מרן רביה"ק זי"ע על אותו יסוד גדול ונורא, או שמא לא היה זה כי אם פעם אחת, ושינויי גירסאות מצאנז כאן?

נדבת
הרה"ח ר' אשר מאיר ברבר הי"ו
בני ברק
לעילוי נשמת זקינו
הגה"ק רבי יואל צבי ראטה זצ"ל
אבד"ק חוסט, ובעל 'בית היוצר'
נלב"ע י"א כסלו תרנ"ג

נדבת
הרה"ג מוה"ר שמואל ראטה שליט"א
ראש כולל 'תורת חיים' ואבד"ק ווידיטישקא
לעילוי נשמת זקינו
הגה"ק רבי יואל צבי ראטה זצ"ל
אבד"ק חוסט, ובעל 'בית היוצר'
נלב"ע י"א כסלו תרנ"ג

נדבת
הרה"ג ר' יחזקאל שרגא
היילפרין שליט"א
בן הרה"ג ר' שלמה זלמן שליט"א
בני ברק
לעילוי נשמת זקינו
הרה"ק רבי יחזקאל שרגא
מסטרפאקוב זי"ע
נלב"ע ו' כסלו תשנ"ה לפ"ק

נדבת
הרה"ג ר' יחזקאל שרגא
ראזענבוים שליט"א
בן כ"ק ארמו"ר מוזטשקא שליט"א
בני ברק
לעילוי נשמת זקינו
הרה"ק רבי יחזקאל שרגא
מסטרפאקוב זי"ע
נלב"ע ו' כסלו תשנ"ה לפ"ק

נדבת
הרה"ג ר' משה
הלברשטאם שליט"א
חתן הגה"צ
אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א
קרית צאנז נתניה
לעילוי נשמת זקינו
הרה"ק רבי יחזקאל שרגא
מסטרפאקוב זי"ע
נלב"ע ו' כסלו תשנ"ה לפ"ק

נדבת
הרה"ג ר' משה
הלברשטאם שליט"א
חתן כ"ק ארמו"ר מוזטשקא שליט"א
בני ברק
לעילוי נשמת זקינו
הרה"ק רבי יחזקאל שרגא
מסטרפאקוב זי"ע
נלב"ע ו' כסלו תשנ"ה לפ"ק